لێرەوە..تا..ئەوێ... هەرجانی چوارەم

ئەدەب لە بەرژەوەندی مرۆڤایەتی دا

فـەهـد گـردەوانـی

هەرجارەی دەینووسێت

نوسەر دوریس لیسینگ 22/10/1919 کەرمەشان

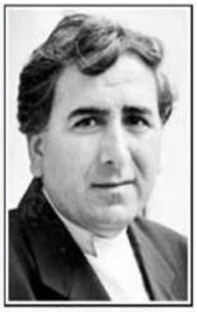

2007/10/11... 1953

یەکەم... محەمەد ئۆزون[1953 ـ 2007] و سەرگۆن پولس[1944 ـ 2007]...لەو ماوەیە دوو نووسەری هەڵکەوتوو ، ماڵئاواییان لە نووسین و مرۆڤایەتی کرد . دەردی شێرپەنجە بووە هۆی لەناو بردنی ئەو دوو ناودارە.محەمەد ئۆزون هەر تەنها 54 ساڵ ژیا . ماڵئاوایی لە خەڵکی ئامەد [دیاربەکر] کرد. گەڕابۆوە ئەو شارە ، بۆ ئەوەی بژی نەک بمریت . نەخۆشیەکەی ئەوەندە کوشەندە بوو رێگای نەدا جارەکی تر قەڵەم لە نێو پەنجەکانی دا کاغەز ووشە باران بکات .کاردانەوەی دەردی دووری ووڵات و ژیانی سەختی کوردایەتی لە کوردستانی تورکیا و ئازارو ئەشکەنجەی ژیان لەوبەشەی کوردستان رەنگی دابۆ وە لە نووسین و هەڵسوکەوتی کاکە محەمەد ئۆزون .بەرهەم و نووسینەکانی بۆ کوردەکانی تورکیا و بۆ ئەدەبی کوردی لەو پارچەجەرگەی نیشتمان شایانی ریز و خزمەتێکی گەورەیە . بەرهەمەکانی بە کوردی و تورکی و سویدی و ئەڵمانی و فەرەنسی بڵاو بۆتەوە و ماوەیەکی دوور و درێژ پەناهەندە بووە لە سوید . لە دیاربەکری هێژا بە خاک سپێردرا و ئێستاکە لەگەڵ شۆڕشگێڕانی ئەو هەوارە لەبەهەشتە. سەرگۆن پولس هەر تەنها 63 ساڵ ژیا . لە شارۆچکەی حەبانیە منداڵێکی ئاشووری لەدایک بوو ، ناویان نا سەرگۆن پۆلس . لە تەمەنی 12 ساڵان ماڵیان چووە کەرکوک و لەگەڵ دەستەی کەرکوکیان کاری ئەدەبی دەکرد .لە تەمەنی 16 ساڵان شیعرێکی بۆ [گۆڤاری شیعر] رەوانە کرد و یوسف الخال بۆی بڵاوکردەوە .پشتی لە عێراق کرد و ساڵی 1968 لە بەیروت گیرسایەوە . لە [گۆڤاری شیعر]دا کاری کرد و شیعری بڵاودەکردەوە و جارجارەش لە زمانی ئینگلیزی شیعری وەردەگێڕا و هەر لەو گۆڤارە بڵاوی دەکردەوە. پاشان چووە ئەمریکا . لەو ساڵانەی دوایی رووی لە ئەوروپا کرد و لە لەندەن و پاریس و بەرلین کاری ئەدەبی ئەنجام دەدا و شیعری دەکردە خۆراکی خوێندەوارانی شیعری عارەبی و جار جارەش شیعری شاعیرانی وەردەگێرا بۆ زمانی عارەبی . نەخۆشی هەر لە غوربەت لە [بەرلین]ی کەوتاند و هەر لەوێ مردن خۆی لە قورگی وەردا و بۆ دوجار ماڵئاوایی لە شیعر و شاعیران کرد. هەروەک چۆن شاعیرانی تر لە غوربەت مردن :نازک مەلائکە لە قاهیرە و جان دەمو لە ئوستورالیا و بلند

حەیدەری لە لەندەن و جەواهیری لە دیمەشق .ئەویش لە بەرلین کۆچی ئەبەدی کرد و ماڵئاوایی لە شاعیران کرد .

دووەم...خەڵاتی نۆبڵ بۆ ئەدەب... ژنەنووسەری ئینگلیزی [دۆریس لیسینگ]ی تەمەن هەشتاوهەشت ساڵە[1919/10/22] خەڵاتی نۆبڵی لە ئەدەب بردەوە. ئەو ژنە لەدایک و باوکێکی ئینگلیز لەشاری {کەرمەشان}ی کوردستانی ئێران لەدایک بووە. باوکی فەرمانبەری بانکی ئیمپراتۆری فارس بووە و دایکی [سیستەر] بووە.ساڵی 1925 گواستیانەوە بۆ رۆدیسیا{زیمبابۆی هەنووکە، لەساڵی 1980 سەربەخۆیی وەرگرت] هەتا ساڵی 1949 لەوێ مانەوە .کاتێک دایکی دوریس زانی کچەکەی حەز لە قوتابخانە ناکات ، ناردی یە دێری مەسیحیەکان[کریستانیەکان] ، هەر لەوێش رازی نەبوو هەتا لە تەمەنی 13 سێزدەساڵان بە یەکجاری وازی لە خوێندنی قوتابخانە هێنا . لە مێژووی دابەشکردنی خەڵاتی نۆبڵ لە ساڵی [1901]ەوە هەتا ئەمڕۆ، دۆریس پیرترین نووسەرە کە ئەو خەڵاتەی پێشکەش کراوە .. رۆژی 10ی دیسامبەر رۆژی کۆچی دوایی ئەلفرێد نۆبڵ[1833 ـ 1896] خەڵاتەکان لە ستۆکهۆڵم دابەش دەکرێت و خەڵاتی نۆبڵ بۆ ئاشتی لە ئۆسلۆ پێشکەش دەکرێت . بەڵام دۆریس لیسینگ ئەوەندە نەخۆشە بۆی ناکرێت بەشداری ئاهەنگی خەڵاتەکانی نۆبڵ بکات . کاتێک لێیان پرسی ئێستاکە کوی پاش ئەوەی خەڵات کرای و بویە خاوەنی خەڵاتی نۆبڵ . لە وەڵامدا گووتی ، بە راست لێم دەپرسی ، هەندێک کۆکە[کۆخە]مە و زگچونێکی خەفیفم تووش بووە و هەردەم تەلەفۆنەکەم لە زەنگ لێدان ناکەوێت و دەرگام لێدەدرێ ،هەتا پشیلەکەشم لەوانە بێزار بووە . دۆریس ئەندامی پارتی کۆمۆنیستی ئینگلیستان[بەریتانیا]بوو ، بەڵام کاتێک راپەرینی هەنگاریا[مەجەرستان1956] کوژێندرایەوە ، وازی لە حیزب هێنا . بیروباوەڕی پشتگیری کردنە لە مافی ئافرەت و لەو بوارە هەردەم هەوڵی داوە و بە راشکاوی خۆی بە دیار خستووە .هەردەم دژی رەگەزپەرستی و ئیمپریالیزم و سەرمایەداری و داگیرکەر و دیکتاتۆر نووسیوەتی ، دژی ئەو تاوانانە دەنووسێ کە دەبنە هۆی پیس کردنی ژینگە. کاتێک شازنی بەریتانیا بەتەمابوو ناونیشانی [خانم]ی پێببەخشێت ، داواکەی رەدکردەوە و قەبووڵی نەکرد ، گووتی ئیمپراتۆریەت باوی نەماوە و نی یە .رۆمانی [چوونە وە ماڵ] رۆمانێکە ساڵی 1957 لە دژی رەگەزپەرستی خواروی ئەفریقا نووسیویەتی و ساڵی 1986 رۆمانی [تێرۆریستەچاکەکان] لەدژی کۆمەڵێک لاوی شۆڕشگێری چەپی توند ڕەو نووسیویەتی ، زیاتر لە 50 رۆمانی بە جیهان بڵاوکردۆتەوە و یەکێک لەو رۆمانانە کە ناوبانگیان زۆرە رۆمانی [رۆژژمێری زێرین]ە کە ساڵی 1962 دنیای روناک کردەوە . دۆریس دووجاران ژیانی هاوسەری پێکەوە ناوە و هەردووجارانیش تەڵاق دراوە ، یان تەڵاقی وەرگرتووە و جیابۆتەوە . لە باری ژیانی هاوسەریەتی شەنسی نەبووە و بۆخۆی دەڵێ ژیانی هاوسەرێیەتی لەمن ناوەشێتەوە .

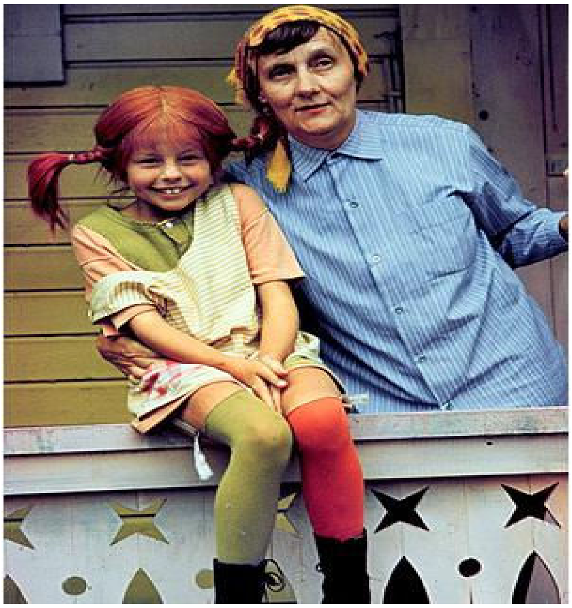

سێیەم...ئەسترید لیندگرین...

ئەسترید[1907/11/14 ـ 2002/1/28] لە رۆژنامەی [ڤیمەربی] کاری دەکرد.لەگەڵ خاوەن و سەرنووسەری رۆژنامەکە [راینهۆڵد بلومباری] پەیوەندی جنسی پەیدا کرد و زگی

پڕ بوو. سەرنووسەر سی[30] ساڵان گەورەتر بوو لە ئەستريد.کاتێک زگی پڕ بوو، خەڵکی گوندی قسەيان لەسەر هەردووکيان دەکرد و پاشملە باسيان دەکرا .پايزی 1920 ئەستريد ئيريکسون[ئەوکاتە پاشناوی ئيريکسون] بوو ،گواستيەوە بۆ ستۆکهۆڵم ، هەتا خۆی لەقسان و لەبەرچاوی خەڵکی ناوچەکە بشاريتەوە . لە خوێندن بەردەوام بوو ، زگيش هەردەهات گەورەتر دەبوو .ئەستريد کاتێک کاتی زانی نزيک بۆوە ، پەيوەندی کرد بە پارێزەری بەناوبانگی پارێزەری دايکانی بێهاوسەر [ئێڤا ئاندين]. ئەو پارێزەرە پێشنياری کرد ئەگەر بکرێت ئەستريد لە نەخۆشخانەی [ريگسهوسپيتاليێت]ی کۆپينهاگن . منداڵەکەی ببێت ، چونکە لە وڵاتانی ئەسکەنديناڤيا تاقە نەخۆشخانە بوو کە پێويستی نەدەکرد دايکان ناوی ميردەکانيان ئاشکرا بکەن يان ژنانی بەبێ پياو منداڵيان تيدا ببێت . ئەستريد بە قسەی کرد و لە 4 ی ديسەمبەری 1926 منداڵەکەی کە کوڕ بوو ، لە دايک بوو. ناويشی لێنا [لاش]. ديارە باوکی منداڵەکەی ئەستريد ،لە دادگا ئەو تاوانانەی ژنی خۆی کە ناوی [ئوليڤيا بلومباری] بوو رەت کردەوە و بە درۆی خستەوە کە پەيوەندی هەبووە لەگەڵ ئەستريد .ئەو کاتە مرۆڤ دادگايی دەکرا و تاوانبار بوو ئەگەر لەپشت مێردەکەی يان ژنەکەی پەيوەندی سيکسی هەبوايە لەگەڵ يەکێکی تر .ياسای [خيانەتی زەوجی] هەبووە . هەر لەبەر شەرمەی خەڵکی ناوچەکە و بۆ پشتراستکردنەوەی دادگا ، ئەستريد مێردی بە باوکی [لاسە] نەکرد و ساڵی 1931 مێردەکی تری هەڵبژارد کە ناوی [ستورە]بوو.نووسەری بەناوبانگی سويدی نووسەری چيرۆکی باناوبانگی منداڵان [پيپيگۆريە درێژ] کە ساڵی 1945 نووسيويەتی و لە جيهاندا بە شيستوهەندەک زمانی جۆراو جۆر بڵاوکراوەتەوە ، بۆ ئازادکردنی باوکی منداڵەکەی چووە لە [کۆپنهاگن] منداڵی داناوە و باوکی منداڵەکەی لە دادگا رزگار کردووە ، ئەگەرچی لە راستيشدا پەيوەندی سيکسيان پێکەوە هەبووە .ئەو نهێنی يە لە ژيانی نووسەردا تازە بەتازە ئاشکرا دەبێت .ئەستريد يەکێکە لەو نووسەرانەی کە بەرهەمەکانی لە جيهاندا لە ريزی يەکەمە لە بڵاوبوونەوە.

فەهد گردەوانی2007/12/8ستۆکهۆلم